

Rota Marii Konopnickiej – utwór okolicznościowy czy uniwersalny?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Maria Konopnicka, *O Wrześni*, [w:] *Wybór poezji*, red. K. Śmietanka, M. Olifrowicz, Sycyna 2001, s. 74.
- Źródło: Maria Konopnicka, *Rota*, [w:] *Poezja drugiej połowy XIX wieku (pozytywizm – Młoda Polska). Antologia*, wybór i oprac. J. Bajda, Wrocław 2007, s. 167.

Rota Marii Konopnickiej – utwór okolicznościowy czy uniwersalny?

52 Polska Drużyna Strzelecka pod pomnikiem Grunwaldzkim w Krakowie, fotografia z 1914 r.
Źródło: domena publiczna.

W czasie zaborów jedyną fortyfikacją broniącą ojczyzny stały się domy Polaków. Zdaniem Marii Konopnickiej prawdziwa walka nie rozgrywa się bowiem na polach bitew, lecz na progu każdego domu. To tam kultywuje się polską kulturę, mówi się po polsku i wspomina polską historię. Do „królewskiego szczepu Piastowego” nie należą już tylko potomkowie dynastii – dziedzicem ojczyzny staje się każdy, kto broni polskiej kultury.

Twoje cele

- Zapoznasz się z genezą *Roty*.
- Opisziesz kontekst historyczny, w którym powstała *Rota* Marii Konopnickiej.
- Wskażesz nawiązania do polskiej historii i kultury obecne w *Rocie*.
- Wyjaśnisz, na czym polega uniwersalność utworu Konopnickiej.

Przeczytaj

Okoliczności powstania *Roty*

Maria Konopnicka (1842–1910) wielokrotnie komentowała ważne wydarzenia polityczne, starając się zainteresować losami Polski opinię publiczną we Włoszech czy Francji. W swoich utworach krytycznie odnosiła się do **polityki germanizacyjnej** prowadzonej na terenie zaboru pruskiego. Działania Prus uderzały w najcenniejsze wartości, które pozwalały zachować narodową tożsamość. W 1901 roku nakazano naukę religii w szkołach w języku niemieckim. Konopnicka, w czasie strajku dzieci we Wrześni (1901–1902), napisała wiersz *O Wrześni*, będący protestem przeciw bezwzględnemu traktowaniu uczniów przez władze zaborcze i sposobowi nauczania, którego celem było wynarodowienie młodych Polaków. W 1904 roku weszła w życie niemiecka ustawa o osadnictwie – w praktyce zabraniała Polakom wznoszenia budynków na własnej ziemi, a w 1908 miała zostać wprowadzona ustawa o przymusowym wykupie ziemi od Polaków (oprotestowała ją jednak międzynarodowa opinia publiczna). Od 1908 roku, na mocy ustawy o stowarzyszeniach i jej tzw. paragrafu kagańcowego, nie wolno było używać języka polskiego w miejscowościach, w których Polacy stanowili mniej niż 60% ludności. Mając w pamięci wszystkie te wydarzenia, Konopnicka stworzyła w 1908 roku *Rotę*.

Po ukazaniu się pierwodruku utwór zaczął szybko zdobywać popularność, z czasem stając się jedną z najbardziej znanych polskich pieśni patriotycznych:

((Maria Konopnicka

Rota

Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród,
Nie damy pogrześć mowy!
Polski my naród, polski lud,
Królewski szczep Piastowy,
Nie damy, by nas zniemczył
wróg...

– Tak nam dopomóż Bóg!

Do krwi ostatniej kropli z żył
Bronić będziemy Ducha,
Aż się rozpadnie w proch i pył

Maria Dulębianka, *Portret Marii Konopnickiej*, 1910
Źródło: domena publiczna.

Krzyżacka zawierucha.

Twierdzą nam będzie każdy próg...

– Tak nam dopomóż Bóg!

Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz

Ni dzieci nam germanił.

Orężny wstanie **hufiec** nasz,

Duch będzie nam **hetmanił**,

Pójdziem, gdy zabrzmie złoty róg...

– Tak nam dopomóż Bóg!

Źródło: Maria Konopnicka, *Rota*, [w:] *Poezja drugiej połowy XIX wieku (pozytywizm – Młoda Polska)*. Antologia, wybór i oprac. J. Bajda, Wrocław 2007, s. 167.

Dwa lata po pierwszym wydaniu *Roty* muzykę do tekstu Konopnickiej napisał kompozytor Feliks Nowowiejski (1877–1946). Opracowanie powstało przy okazji pięćsetnej rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Pierwsze wykonanie pieśni miało miejsce 15 lipca 1910 roku w czasie odsłonięcia Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie, ufundowanego przez kompozytora i pianistę Ignacego Paderewskiego (1860–1941). *Rotę* zaśpiewał wtedy kilkusetosobowy chór pod batutą Nowowiejskiego, rozpoczynając tradycję wykonywania tej pieśni podczas uroczystości upamiętniających ważne dla Polski wydarzenia historyczne.

Pomnik Grunwaldzki w Krakowie podczas uroczystości odsłonięcia 15 lipca 1910 roku

Źródło: domena publiczna.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w czasie uchwalania konstytucji marcowej w 1921 roku, rozważano uznanie *Roty* za oficjalny **hymn państwowy**. Była to kontrowersyjna propozycja ze względu na fragmenty odnoszące się bezpośrednio do narodu niemieckiego:

„Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz / Ni dzieci nam germani!””. Antyniemiecki przekaz pieśni nie był jednak wyrazem nienawiści, lecz odnosił się do konkretnych okoliczności historycznych towarzyszących powstaniu utworu – polityki germanizacyjnej prowadzonej na początku XX wieku i zmierzającej do zatarcia polskiej tożsamości narodowej.

Rota a Młoda Polska

Powstanie *Roty* przypada na okres, kiedy prym wiodli pisarze pokolenia Młodej Polski. W tym samym czasie wciąż aktywni byli też twórcy, którzy debiutowali w dobie pozytywizmu i kierowali się odmiennymi ideami. Nie przejęli od młodych hasła „sztuka dla sztuki”, ponieważ wychowali się w przekonaniu, że sztuka powinna służyć poprawie życia społecznego i kreować pozytywne wzorce postępowania. Generacja Henryka Sienkiewicza (1846–1916), Elizy Orzeszkowej (1841–1910) i Marii Konopnickiej zarzucała młodopolanom egoizm, brak patriotyzmu i marnowanie talentu. Mimo tych różnic przełom XIX i XX wieku przyniósł przemianę również w twórczości pozytywistów.

W ich utworach pojawiły się akcenty romantyczne. Pisarze i pisarki zaczęli odchodzić od kanonów realizmu, nawiązywali do sfery duchowej, podkreślali wagę uczucia i marzenia, a także coraz częściej posługiwali się symbolami. Nadrzędnym postulatem nie był już równomierny rozwój wszystkich klas społecznych – kluczowym celem stało się wyzwolenie narodu z niewoli. Po wybuchu rewolucji rosyjskiej 1905 roku, sprzeciwiającej się absolutnej władzy cara, tematykę patriotyczną poruszano jeszcze odważniej. Następujące na świecie przemiany polityczne rodziły wiarę w możliwość odrodzenia niepodległej Polski, a pisarze zaczęli wprost nawoływać do walki i budzić narodową tożsamość rodaków. W tym czasie powstały takie dzieła, jak opowiadanie *Gloria victis* Elizy Orzeszkowej upamiętniające powstańców styczniowych i właśnie *Rota* Marii Konopnickiej.

W utworze Konopnickiej znalazły się odwołania do polskiej historii (między innymi do wojen polsko-krzyżackich) oraz do polskiej kultury. Wers „*Pójdziem, gdy zabrzmi złoty róg*” to czytelne nawiązanie do *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego, jednego z najpopularniejszych polskich dramatów pierwszej dekady XX wieku. Nie jest to jednak tylko ukłon w stronę młodopolskiego artysty, lecz przede wszystkim wyraz wiary w możliwość zjednoczenia narodu we wspólnym działaniu. Róg wpisuje się w militarną metaforę tekstu, podkreślając znaczenie patriotycznych wartości, o które trzeba walczyć – nie tylko fizycznie, lecz przede wszystkim duchowo.

Słownik

germanizacja

(łac. *Germania* – sąsiedztwo; st.fr. *germain* – blisko spokrewniony; łac. *germanus* – swój, braterski) – polityka państwa pruskiego prowadzona w okresie zaborów, której kreatorem był inicjator rozbiorów Fryderyk II Wielki, mająca na celu wynarodowienie Polaków i przesiedlenie na ich tereny ludności niemieckiej. Germanizacja polegała na zwalczaniu kultury i świadomości narodowej Polaków poprzez wprowadzenie nazewnictwa niemieckiego, nauczanie w języku niemieckim, walkę z Kościołem katolickim. Nasiliła się po objęciu rządów przez Bismarcka, wówczas na masową skalę usuwano Polaków z własnej ziemi lub zmuszano do jej sprzedaży (tzw. rugi pruskie)

hymn

(łac. *hymnus*, z gr. *hymnos* – pieśń pochwalna) – uroczysta pieśń pochwalna, patetyczny utwór liryczny o treści patriotycznej lub religijnej

hymn narodowy

ustalona przez tradycję pieśń patriotyczna, stanowiąca wyraz jedności narodowej, wykonywana podczas ważnych uroczystości i będąca oficjalną formą społecznej manifestacji uczuć narodowych

pendant

(fr.) – odpowiednik, rzecz lub pojęcie uzupełniające, tworzące wraz z innymi harmonijną lub symetryczną całość

proklamacja

(łac. *proclamatio*) – publiczne oświadczenie w sprawie wielkiej wagi; także: odezwa o charakterze agitacyjnym skierowana do społeczeństwa lub drukowane wezwanie do społeczeństwa

rota

(niem. *Rotte* < łac. *rota*) – wojskowa formuła, treść przyrzeczenia, np. rota przysięgi wojskowej

realizm

(fr. *réalisme*) – prąd spopularyzowany w literaturze II połowy XIX wieku, obejmujący przede wszystkim utwory prozatorskie. Realiści kierowali się zasadą mimesis, dążyli do jak najwierniejszego odzwierciedlenia świata znanego czytelnikowi z codzienności, ukazywania zwykłych ludzi w ich naturalnym środowisku. Kierowali się obiektywizmem, który wynikał z wierności realiom, opisywali świat z perspektywy przeciętnego odbiorcy, oceniany zgodnie z panującą moralnością; termin „realizm” ma dwa znaczenia: odnosi się do kierunku w sztuce i metody twórczej

symbolizm

(gr. *σύμβολον* – symbol) – prąd artystyczny w literaturze, malarstwie i muzyce zapoczątkowany w drugiej połowie XIX wieku; dążył do wyrażenia za pomocą środków artystycznych ogólnoludzkich problemów psychologicznych i treści metafizycznych. W literaturze stał w opozycji do ideologii pozytywizmu. Symboliści podejmowali filozoficzne zagadnienia absolutu i nieskończoności, interesowali się stanami podświadomości, snu czy halucynacji, nawiązywali do motywów mitycznych. Podstawowymi środkami ekspresji symbolizmu stały się symbol i personifikacja. Odrębność języka symbolistów polegała na aluzyjności, wieloznaczności, muzycznym kształtowaniu wypowiedzi, podkreślaniu jej walorów brzmieniowych

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka i wyjaśnij, co zdecydowało o tym, że *Rota* Marii Konopnickiej stała się własnością publiczną. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Polecenie 2

Wskaż fragmenty *Roty*, które mogły być szczególnie narażone na przekształcenia dokonywane przez innych autorów w różnych okolicznościach historycznych. Sformułuj odpowiedź pisemną.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P134B5mvm>

„Rota” jako własność publiczna

„Rota” Marii Konopnickiej należy do tych utworów literackich, które niezależnie od woli autora zaczęły żyć własnym życiem, znacznie przekraczając zamierzenia, które towarzyszyły ich tworzeniu. Wpływ na to miała uniwersalna, patriotyczna wymowa tekstu, a także specyficzne okoliczności pierwszego publicznego wykonania wiersza z muzyką Feliksa Nowowiejskiego. Choć „Rota” była już wcześniej drukowana na łamach prasy, pozostawała szerzej nieznaną i dopiero jej śpiewana wersja spopularyzowała ją wśród Polaków. Tak o jej premierze pisał Jan Baculewski:

W roku 1910 przypadała pięćsetna rocznica zwycięstwa polskiego nad Zakonem Krzyżackim. Kulminacyjnym punktem obchodów stały się uroczystości w Krakowie, na które przybyły delegacje ze wszystkich dzielnic kraju i zza granicy, liczące dziesiątki tysięcy uczestników. Sprawozdawcy z tych uroczystości jednogłośnie odnotowują, że gdy marszałek krajowy, hrabia Stanisław Badeni, odsłonił pomnik Władysława Jagiełły,

rozległy się potężne głosy chóru, który „odśpiewał »Hymn grunwaldzki«, specjalnie na tę uroczystość przez Feliksa Nowowiejskiego skomponowany”.

W ten sposób dokonała się uroczysta proklamacja nowego hymnu narodowego, który zdobył „moc kołysania serc tłumów” na dziesiątki lat. Szczególnym znamieniem tej proklamacji była zupełna anonimowość tekstu słownego, który stanowił pendant kompozycji – składał się ze strof mało znanego w tym czasie utworu Marii Konopnickiej, noszącego tytuł „Rota”.

Uroczystości grunwaldzkie w skomplikowany sposób powiązały słowa, które stały się natchnieniem pieśni, z melodią, która rozślawiła tekst i podniosła „Rotę” do znaczenia symbolu jednoczącego uczucia narodu.

W okresie swojej największej żywotności, do końca pierwszej wojny światowej, „Rota” przyciągała uwagę kierowników organizacji masowych: ludowych, robotniczych, legionowych, strzeleckich, „narodowych”, wojska, harcerzy, Kościoła i szkół. W owym czasie rodziła się historia „Roty”, mało kogo interesowała jej geneza.

Maria Konopnicka nie zamierzała tworzyć nowego hymnu narodowego. Początkowo „Rota” była tylko jednym z wielu wierszy o tematyce narodowowyzwoleńczej napisanych przez autorkę, wyrazistym w przekazie, podniosłym, lecz niewybiegającym poza poetykę, do której Konopnicka przyzwyczaiła swoich czytelników. Tekst wpisał się w atmosferę antyzaborczych protestów pierwszej dekady XX wieku i kontynuował wątki podejmowane przez Konopnicką między innymi w wierszu „O Wrześni”. Baculewski pisze o tym, że

[...] wzniesienie się fali protestu przeciw gwałtom pruskim stają się w twórczości Konopnickiej szczególnie wyraźne od czasów martyrologii wrześnieńskiej w roku 1902. Wiersz „O Wrześni” pchnął jakby lawinę oskarżeń rzuconych na prześladowców oraz apelów i przysiąg na wierność narodowi, zakłęk o walkę „do krwi ostatniej kropli z żył”. Godny uwagi jest fakt, iż antyzaborcza fala protestacyjna słabnie z końcem roku 1908 i w następnych latach nie wykracza poza stałą powtarzalność tej tematyki w twórczości Konopnickiej. „Rota” w tym szeregu utworów jest najsilniejszym i najbardziej drastycznym wyrazem protestu.

Po prezentacji muzycznej adaptacji „Roty” utwór zaczął być wykorzystywany przez rodaków bez żadnych ograniczeń. Wielokrotnie pomijano przy tym nazwisko autorki wiersza, postrzegając go jako swoiste dobro narodowe. „Rota” towarzyszyła wydarzeniom o charakterze patriotycznym, śpiewali ją żołnierze walczący w I wojnie światowej, traktowana była także jako pieśń religijna – po odpowiednim przekształceniu tekstu. Publikowano ją w niezliczonych wersjach, przerabiano zgodnie

z aktualnymi potrzebami, odnoszono się do niej w dyskusjach światopoglądowych. Baculewski zauważa, że tekst Konopnickiej stał się w pewnym sensie własnością publiczną niemal nazajutrz po pierwszym wykonaniu pieśni podczas obchodów rocznicy bitwy grunwaldzkiej:

Otwierając Rok Grunwaldzki „Kurier Warszawski” w noworocznym numerze 1910 roku zamieścił na pierwszej stronie „Rotę” i, akcentując aktualne obchody, podał zmienioną wersję trzeciej zwrotki. Na miejsce mianowicie pierwotnego: „orężny sercem hufiec” – wprowadził wersję miłszą sercom i bliższą tradycjom narodowym: „orężny wstanie hufiec”.

W czasie wojny [...] Nowowiejski poprawkę „Kuriera Warszawskiego” adaptował do nowego wydania pieśni w ten sposób usankcjonował prawo zbiorowego autorstwa „Roty”. Od tego momentu przeróbki wkroczyły w stadium postępującej ewolucji, a rezultat ich okazał się nieoczekiwany. Wszelkie śpiewniki żołnierskie i czasopisma wojenne [...] przedrukowały masowo „Rotę”, wstawiając „Moskala” na miejsce „Niemca”, „krzyżacką zawieruchę” przekształcając w „moskiewską”, słowo „germanił” zamieniając na „mamił”, „zniemczył” – na „zgnębił” itp. Zmiany poszczególnych słów i strof nie wyczerpują inwencji autorów śpiewników [...].

Słowa, strofy, całe zwrotki znikają w pierwotnym brzmieniu i pojawiają się w kształcie nowym. Taki „przemiał” pierwotnego tekstu ciągnie się przez całą wojnę, bez jakichkolwiek ograniczeń inwencji autorskich, bez żadnych zahamowań z czyjejkolwiek strony. Przerabianych i pozamienianych wariantów „Roty” powstała w tej praktyce nieprzeliczona ilość.

Po wojnie zmienił się kierunek adaptacji. Nowatorką okazała się Leokadia Wierusz-Kowska. W liście do redakcji „Słowa” radomskiego inwencję swoją uzasadniała w następujący sposób: „Przy śpiewaniu »Roty« nasuwa się raz myśl sromotna i upokarzająca: plucie nam w twarz... Wobec honoru i słuszności wolnej naszej ojczyzny, stosując się do wersyfikacji, można by zamienić:

Dzisiaj w twarz wroga możem pluć,

Bo dzieci nam germanił itd.”

Taka przeróbka wiersza [...] oburzyła czytelnika „Słowa”, który przedstawił z kolei własny tekst.

Kariera przeróbek „Roty” trwała aż do początku II wojny światowej. Nawet w przeddzień jej wybuchu w „Prosto z mostu” opublikowano jej nową wersję, która miała

zagrzewać naród do kolejnego boju. Baculewski wskazuje jednak, że ten tragiczny okres w dziejach Polski nie sprzyjał modyfikacjom oryginalnego tekstu:

[...] był to czas oporny podrabianym wierszom i podrabianym dziejom. Zaczynała przemawiać surowa rzeczywistość złowrogim głosem naszej historii. I wówczas jak upiorne echo odezwała się pieśń z dawnych lat niewoli. Były to pierwotne słowa „Roty”. Jej apel podejmowało w pieśni i w czynie nowe pokolenie bojowników o wolność, by odwieczną polską koleją rzeczy walczyć do „krwi ostatniej kropli z żył”.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Jakie okoliczności towarzyszyły powstaniu *Roty*?
Zaznacz prawidłową odpowiedź.

- Dążenie Konopnickiej do stworzenia uniwersalnego utworu jednoczącego wszystkich rodaków.
- Chęć upamiętnienia bohaterów bitwy pod Grunwaldem.
- Potrzeba stworzenia nowego hymnu narodowego.
- Konieczność protestu przeciw represyjnej wobec Polaków polityce Prus.

Ćwiczenie 2

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz Prawda, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub Fałsz – jeśli jest fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
<i>Rota</i> powstała jako bezpośredni komentarz do strajku dzieci we Wrześni.	☐	☐
Utwór stał się popularny dopiero po stworzeniu przez Feliksa Nowowiejskiego jego muzycznej adaptacji.	☐	☐
W <i>Rocie</i> Konopnicka wykorzystowała metaforykę militarną.	☐	☐
Patriotyczna tematyka <i>Roty</i> jest wyjątkowa na tle twórczości autorki.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Jakie środki stylistyczne wpływają na emocjonalność przekazu *Roty*? Nazwij je i podaj przykłady.

ŚRODEK STYLISTYCZNY	OBJAŚNIENIE

Ćwiczenie 4

Sformułuj wypowiedź pisemną, w której omówisz melodyczne cechy *Roty*.

Ćwiczenie 5

Wpisz do tabeli nawiązania do polskiej historii i kultury, do których Konopnicka odwołała się w *Rocie*, i krótko je opisz.

NAWIĄZANIE	OPIS

Ćwiczenie 6

Czy symbol złotego rogu ma w *Rocie* takie samo znaczenie jak w *Weselu* Stanisława Wyspiańskiego? Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij na podstawie tekstu *Roty*, na czym polega przynależność do narodu.

Ćwiczenie 8

Zdaniem Jana Baculewskiego spośród patriotycznych wierszy Marii Konopnickiej *Rota* „jest najsilniejszym i najbardziej drastycznym wyrazem protestu”. Jakie cechy utworu mogły wpłynąć na tę opinię? Sformułuj wypowiedź pisemną.

Praca domowa

Zastanów się, czy *Rota* byłaby dobrym hymnem narodowym. Swoją opinię uzasadnij w wypowiedzi pisemnej.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: *Rota* Marii Konopnickiej – utwór okolicznościowy czy uniwersalny?

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

Lektura uzupełniająca

21) Maria Konopnicka, wybór wierszy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- opisuje genezę *Roty* oraz przyczyny zmian dokonywanych w jej tekście w różnych okolicznościach historycznych,
- wskazuje w utworze Konopnickiej nawiązania do wydarzeń z historii Polski,
- opisuje proces germanizacji, jej przyczyny i przebieg,
- wyjaśnia, na czym polega uniwersalność *Roty*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed planowaną lekcją uczniowie mają powtórzyć lub przygotować wiadomości historyczne dotyczące polityki germanizacyjnej na ziemiach polskich. Wybrany lub chętny uczeń może przygotować krótką prezentację multimedialną poświęconą zaborom.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat i cele zajęć. Prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. Rozmowa wprowadzająca: nauczyciel pyta uczniów, czy znają słowa *Roty*. Chętni uczniowie próbują odtworzyć słowa pieśni z pamięci, a następnie weryfikują słowa z wersją podaną w e-materiale. Nauczyciel pyta, czy wiedzą, jakie znaczenie ma ta pieśń, kiedy powstała i jaką ma wymowę. Tak kieruje rozmowę, by uczniowie wykorzystali wiadomości przygotowane przed lekcją. W miarę możliwości można w tej fazie lekcji posłużyć się prezentacją uczniowską na temat zaborów.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Przeczytaj” w e-materiale. Zebrane wcześniej wiadomości historyczne uzupełniają o informacje historycznoliterackie oraz dotyczące okoliczności powstania utworu. Wspólne omówienie zebranych wiadomości.
2. Przed przystąpieniem do pracy z multimedium chętny uczeń odczytuje na głos *Rotę*. Następnie w parach uczestnicy zajęć przygotowują krótki szkic interpretacyjny: określają nadawcę i odbiorcę wypowiedzi, odczytują konteksty historyczne, zwracają uwagę na symbole i język. Wybrane pary prezentują swoje propozycje interpretacyjne.
3. Nauczyciel prosi uczniów, by wskazali te części wiersza, które mogłyby ulec modyfikacji w zależności od wydarzeń historycznych. Jaką *Rotę* odśpiewaliby Polacy w czasie II wojny światowej, a jaką w czasach powojennych, jaki kształt mógłby przybrać ten sam tekst śpiewany dzisiaj? Następnie uczniowie przystępują do pracy z multimedium. Wysłuchują audiobooka i weryfikują swoje przypuszczenia. Każdy uczeń indywidualnie formułuje odpowiedzi na polecenia do multimedium.
4. Przed przystąpieniem do ćwiczeń nauczyciel może odtworzyć nagranie *Roty*, np. w wykonaniu Chóru Filharmonii Narodowej podczas koncertu z okazji 100 rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Tuż po nim nauczyciel pyta uczniów, jakie emocje towarzyszyły im, kiedy słuchali

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytanie podsumowujące zajęcia w nawiązaniu do tematu lekcji: czy uważacie, że *Rota* to utwór okolicznościowy, potrzebny tylko w sytuacjach zagrożenia niepodległości, tożsamości narodowej, czy też utwór uniwersalny?
2. W dyskusji podsumowującej lekcję nauczyciel może również zadać uczniom pytanie: jak rozumiecie pojęcie narodu? Jakie czynniki powodują, że ludzie utożsamiają się ze swoim narodem? Jakie znaczenie mogą mieć w budowaniu świadomości narodowej pieśni i utwory literackie? W dyskusji z pewnością pojawią się odwołania do współczesności i poczucia narodowej więzi Polaków w XXI w.

Praca domowa:

1. Zastanów się, czy *Rota* byłaby dobrym hymnem narodowym. Swoją opinię uzasadnij w wypowiedzi pisemnej.

Materiały pomocnicze:

- Aleksandra Okopień-Sławińska, *Semantyka wypowiedzi poetyckiej*, Kraków 2001.
- Antonina Kłoskowska, *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996.
- Nagranie *Roty* w wykonaniu Chóru Filharmonii Narodowej w Warszawie.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialne „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.